

SEMINARI INTERNACIONAL

CIUTATS MEDITERRÀNIES: CIVILITZACIÓ I DESENVOLUPAMENT

Barcelona, 16-18 de novembre de 2011

© Jean Charles Balty

© Khushi

© EFE

Institut
d'Estudis
Catalans

UNION
ACADÉMIQUE
INTERNATIONALE

IE Med.
Institut Europeu de la Mediterrània

Amb la col·laboració de

Ministerio de Cooperación
Compartiment de la Presidència
Secretaria d'Affers Exteriors

SEMINARI INTERNACIONAL
CIUTATS
MEDITERRÀNIES:
CIVILITZACIÓ I DESENVOLUPAMENT

Barcelona, 16-18 de novembre de 2011

Comitè científic:

Senén Florensa i Palau
Salvador Giner de San Julián
Josep Giralt i Balagueró
Josep Guitart i Duran
Josep M. Llop i Torné
Antoni Riera i Melis

Les sessions tindran lloc a:

Institut d'Estudis Catalans
Carrer del Carme, 47
08001 Barcelona

L'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i l'Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed) han programat, sota els auspicis de la Unió Acadèmica Internacional i la col·laboració de les seves acadèmies membres, un seminari internacional amb l'objectiu d'aprofundir en el paper que les ciutats han desenvolupat al món mediterrani en tant que nuclis decisius de civilització al llarg de la història. El seminari pretén analitzar llur procés de canvi des de l'Antiguitat fins al segle XX en els dos vessants (europeu i africà) i les dues ribes (occidental i oriental).

Des d'una perspectiva global que ajudi a fer front als reptes que la zona té plantejats avui —els recents esdeveniments socials i polítics succeïts i encara en curs al nord d'Àfrica i a l'Orient Mitjà en són exemple—, el seminari pretén aportar una visió rigorosament científica de l'evolució històrica de les ciutats mediterrànies amb la convicció que, en qualsevol època, el món acadèmic s'ha d'implicar en l'anàlisi crítica de la realitat coetània. Analitzar-ne les causes i valorar-ne les conseqüències és una tasca que l'Acadèmia no pot defugir. La proposta d'una reflexió ponderada, de llarg abast cronològic, sobre el paper civilitzador, pacificador i innovador desenvolupat per les ciutats al món mediterrani resulta no només oportuna sinó fins i tot necessària.

El seminari s'ha organitzat en set mòduls de conferències i debats que repassen aspectes diversos de totes les etapes històriques, una sessió d'inauguració i una altra de cloenda. Atesa l'extensió cronològica i temàtica, s'incidirà en l'estudi de casos concrets que, tanmateix, permetin d'obtenir unes conclusions de caràcter general. Totes les sessions seran portades a terme per experts altament qualificats.

DIMECRES 16 NOVEMBRE

16.00 - 17.00 h **SESSIÓ INAUGURAL**

Xavier Trias, alcalde de Barcelona

Lluís Recoder, conseller de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya

Salvador Giner, president de l'IEC

Andreu Bassols, director general de l'IMed

CONFERENCIANT:

Janusz Kosłowski, president de l'Union Académique Internationale, *De l'origen dels modes de vida sedentària a l'origen de les ciutats a la Mediterrània oriental*

17.00 - 17.20 h Pausa

DIMECRES 16 NOVEMBRE

17.20 - 19.50 h

1) EL NAIXEMENT DE LA CIUTAT MEDITERRÀNIA: LA CONFIGURACIÓ DEL MODEL I LES PRIMERES XARXES PORTUÀRIES AL MÓN ANTIC

MODERADOR:

Joan Sanmartí (Universitat de Barcelona, Institut d'Estudis Catalans)

CONFERENCIANTS:

Michel Gras (École Française de Rome), *La configuració de la polis grega i la seva importància per a la ciutat mediterrània*

Mohamed Hassine Fantar (Tunis), *La gènesi de la ciutat fenícia a la Mediterrània occidental: mites i fets*

PRIMERES FILES:

Yosef Garfinkel (Hebrew University of Jerusalem)

Alessandro Guidi (Università di Roma Tre)

Dominique Garcia (Université de Provence-Aix-Marseille I)

Mariano Torres (Universidad Complutense de Madrid)

Aquest mòdul està dedicat a la reflexió sobre els processos socials, econòmics i demogràfics que van fer possible –i probablement inevitable– la formació de les ciutats en diferents zones del món mediterrani antic, en contextos sociopolítics i culturals molt diferents, que van de les monarquies de gran abast territorial (Macedònia, Israel, Egipte, Numídia, Mauritània, etc.) al model de les ciutats-estat de Fenícia, Grècia, Etrúria i, probablement, d'Ibèria. Tenint en compte aquesta diversitat de contextos, s'hi analitzaran els diferents papers que les primeres ciutats mediterrànies van tenir des del punt de vista de l'organització política, social, econòmica i religiosa dels estats en què s'inscriuen.

Dins d'aquesta mateixa perspectiva, s'analitzarà el paper desenvolupat per les ciutats gregues i fenícies en els processos de colonització protagonitzats per aquestes dues civilitzacions durant el primer mil·lenni abans de la nostra era, la formació de les primeres xarxes portuàries i els sistemes productius que les alimentaven. S'intentarà també valorar en quina mesura els centres urbans colonials van provocar o condicionar la formació de les ciutats autòctones de la Mediterrània central i occidental, i també s'analitzaran les formes d'interacció entre les ciutats colonials i les de les cultures autòctones d'aquesta zona. En definitiva, es tracta, d'una banda, de valorar des d'una perspectiva actual l'antic debat sobre la dicotomia poblament/comerç en aquests fenòmens colonials, i, d'una

altra, de discutir sobre els processos de canvi sociocultural als territoris «colonitzats», avaluant en quina mesura el desenvolupament de la complexitat –un component essencial de la qual és el fet urbà– hi fou provocada per la presència colonial fenícia i grega, o bé si es tracta d'un fenomen essencialment endogen.

Finalment, es tractarà també de la configuració material de les ciutats mediterrànies preromanes –el «paisatge urbà»– i de la relació dels centres urbans amb els territoris que en depenen. D'una banda, s'analitzaran les qüestions relacionades amb els límits físics i simbòlics de la ciutat –muralls, santuaris, necròpolis, etc.–, la materialització arquitectònica de les institucions cíviques, econòmiques i religioses, el desenvolupament de la planificació urbana, la discriminació social i l'especialització funcional dels espais urbans, entre d'altres. D'una altra, també es valorarà el paper de la ciutat –i dels diferents tipus de ciutats– com a elements estructuradors dels territoris a l'escala regional i micro-regional, tant des del punt de vista polític com de l'econòmic i, fins i tot, identitari.

DIJOURS 17 NOVEMBRE

9.00 - 11.30 h 2) L'EXPANSIÓ DEL MODEL DE CIUTAT MEDITERRÀNIA:
D'ALEXANDRE A ROMA

MODERADOR:

Josep Guitart (Universitat Autònoma de Barcelona, Institut d'Estudis Catalans)

CONFERENCIANTS:

Paolo Sommella (Università degli Studi di Roma «La Sapienza»), *L'origen i l'evolució dels models de les ciutats romanes*

Simon Keay (Southampton University), *El paper dels ports en el foment de la cohesió i la diversitat a la vida política, econòmica i cultural de la Mediterrània romana*

PRIMERES FILES:

Jean Charles Balty (Académies des Inscriptions et Belles-Lettres)

Isabel Rodà (Institut Català d'Arqueologia Clàssica)

Joaquín Ruiz de Arbulo (Universitat Rovira i Virgili)

Hom analitzarà la noció i creació de l'estructura imperial sobre la cèl·lula bàsica organitzativa dels models mediterranis de ciutat-estat. El paper d'Alexandre com a fundador de nombroses ciutats a l'ensemble que impulsor de l'expansió cap Orient; Roma com a motor urbanitzador d'Occident i del nord d'Àfrica; l'imperi concebut com a suma de ciutats-estat sancionada *de iure* pel dret, i garantida *de facto* per una estructura militar unitària i forta seran els objectes d'estudi.

Paral·lelament a aquesta reflexió global sobre el model de ciutat que regirà fins a la romanitat tardana i que permetrà d'entendre la ciutat medieval posterior, tant a Occident i a Europa com a l'Orient i al nord d'Àfrica, es consideraran alguns tipus característics de ciutats d'aquest període, com ara:

- La ciutat territorial: punt de referència d'un territori o regió que n'assegura l'estructuració bé en un sentit restringit referit al seu territori propi (Barcelona, Torí, Milet), bé en sentit de capitalitat que inclou altres ciutats (Mèrida, Narbona, Corint).
- La ciutat cruïlla de cultures: ciutats caravaneres fundades en època hel·lenística (Damasc, Doura Europos o altres ciutats de Síria i Mesopotàmia) i per Roma (Al Jem, a Tunís; i les establertes en els *limes* del Rhin o del Danubi).

- La ciutat de prestigi i de referència de pelegrinatge intel·lectual i cultural: Pèrgam, Atenes, Alexandria, Roma. La ciutat, com a expressió del poder, transmet mitjançant la seva imatge els avenços de la cultura i de l'art. A partir de la baixa romanitat, determinades ciutats esdevenen referents de pelegrinatge religiós: Roma, Jerusalem i, més tard, els referents musulmans, a partir de l'Alta Edat Mitjana.

En aquest mòdul també es considerarà la monumentalització de la ciutat com a element de prestigi (des de l'acròpoli de Pèricles fins a la Roma Imperial i les nombroses ciutats de l'orient de la Mediterrània que desenvolupen una magnificència edilícia urbana, moltes vegades per sobre de les possibilitats reals de la ciutat mateixa). La competició de les grans ciutats orientals en aquest camp en època romana imperial és un exemple d'aquest fenomen, que va representar una simptomàtica i greu disfunció del model: la garantia de l'estructura imperial va agreujar les desigualtats socials en el si de les ciutats. Una disfunció que porta tendencialment a una certa desconexió entre els interessos de les elits ciutadanes i les necessitats econòmiques globals de la població de la ciutat i del seu entorn, que portarien a moltes ciutats a dur a terme grans inversions improductives i només sumptuoses.

11.30 - 11.50 h Pausa

DIJOURS 17 NOVEMBRE

11.50 - 14.20 h **3) LES CIUTATS DE L'ALTA EDAT MITJANA**

MODERADOR:

Gaspar Feliu (Universitat de Barcelona, Institut d'Estudis Catalans)

CONFERENCIANTS:

Stefano Gasparri (Universit  «Ca'Foscari» di Venezia), *L'evolució de les ciutats mediterrànies a Occident, des de la fi del món romà fins a l'era carolíngia*

Manuela Marín (Madrid), *Les ciutats islàmiques medievals: elits urbanes i imatges de la ciutat*

PRIMERES FILES:

Philip Banks (Barcelona)

Inmaculada Pérez (Consejo Superior de Investigaciones Científicas)

Josep M. Gurt (Universitat de Barcelona)

Gisela Ripoll (Universitat de Barcelona)

Les migracions germàniques i l'expansió isl mica van trencar, entre els segles v i viii, les xarxes comercials, les estructures polítiques i el models culturals que el món clàssic havia creat a la Mediterrània, tot escindint-la en tres àrees: la cristiana-llatina, al nord-oest; la grega-bizantina, al nord-est; i la isl mica, al sud.

Aquest mòdul analitzarà la descomposició de l'herència urbana romana a la conca occidental de la Mediterrània al llarg dels segles v-xi. Les ciutats van deixar de ser centres manufacturers, mercats, centres polítics i culturals d'abast regional per esdevenir nuclis d'agricultors i ramaders, regits per famílies nobiliàries o pel bisbe local, amb un  rea d'influència territorial molt reduïda.

Les urbs que no van aconseguir mantenir el caràcter de seus episcopals, van desaparèixer com a tals. L'esfondrament del consell i la descomposició de les estructures fiscals provocaren una degradació de les infraestructures (ponts, aqüeductes, fòrums, mercats, xarxes de distribució d'aigües) i la substitució de les escoles i les institucions assistencials seculares per les eclesiàstiques. S'insistir  que l'oblit de la llengua grega i un bagatge bibliogràfic escàs i de valor força mediocre –tot integrat bàsicament per resums cada cop més degradats de les grans creacions

grecollatines, redactats en centres monàstics o catedralicis– van acabar provocant un autèntic declivi cultural, tot i els reiterats «renaixements» conjunturals, a les ciutats occidentals. El despertar científic que s'inicià, pels volts de l'any 1000, pel sud, des de les franges fronteres amb l'Islam (Amalfi, Salerno, Vic i Toledo) també s'analitzarà.

A la conca oriental de la Mediterrània, en canvi, les ciutats bizantines van conservar una bona part del llegat romà, tant des del punt de vista econòmic com polític i cultural. La continuïtat del domini de la llengua grega i la disposició d'un llegat de textos clàssics molt superior al d'Occident permeteren que el classicisme vitalitzés les seves creacions literàries i científiques.

Coetàniament, l'islam, des del segle VIII, revitalitzarà ciutats preexistents (Damasc, Alexandria) i en crearà de noves als nodes de la seva extensa xarxa comercial intercontinental (El Caire, Kairwan, Tunis, Bugia, Alger, Fez, Tlemcen). A totes dues àrees, la manufactura va conservar el seu caràcter urbà i la ciutat va continuar vertebrant mercantilment una àmplia àrea territorial. S'insistirà que va ser en les grans ciutats islàmiques on es registraren els principals avenços científics en aquesta època, arran de la traducció a l'àrab de les versions completes de les gran creacions de la cultura clàssica i la seva compulsa en les produïdes coetàniament a Mesopotàmia, l'Iran i l'Índia. Damasc, el Caire, Kairwan, Tunis i Còrdova van disposar, abans del segle XI, de grans biblioteques cortesanes, que van ser utilitzades pels estudiants de les madrasses d'aquestes capitals.

DIJOURS 17 NOVEMBRE

16.00 - 18.30 h 4) LES CIUTATS A LA BAIXA EDAT MITJANA. I: CIUTATS COMERCIALS I CIUTATS MANUFACTURES

MODERADOR:

Antoni Riera (Universitat de Barcelona, Institut d'Estudis Catalans)

CONFERENCIANTS:

Michel Balard (Société Historique et Archéologique de Sucy-en-Brie), *Les ciutats comercials d'Itàlia i la Mediterrània Oriental*

Roberto Greci (Universit  di Parma), *Les ciutats manufactureres a Occident durant la Baixa Edat Mitjana*

PRIMERES FILES:

Balázs Major (P zsm ny P ter Catholic University)

Ernest-Emili Marcos (Universitat de Barcelona)

M. Teresa Ferrer (Institut d'Estudis Catalans)

Flocel Sabaté (Universitat de Lleida, delegat de l'European Science Fondation per a aquest seminari)

Aquest mòdul es destinar  a analitzar el renaixement urbà generat a Occident, des del segle XII, per les estructures feudals. Posar  de manifest que les seves estructures econòmiques, socials, polítiques i culturals eren noves, no herència del passat romà. Tot i que, quan els nous centres del saber (les universitats) van reiniciar l'estudi del dret romà, n'acceptaren la influència. Les noves ciutats occidentals foren centres de comerç i de llibertat, punts de refugi de serfs rurals, nuclis d'aparició d'una classe social nova, la burgesia, que generar  un ordre social nou: «l'aire de la ciutat fa lliure».

Des del punt de vista econòmic, les ciutats medievals es poden agrupar, a gran trets, en dos models, encara que cap d'elles els va encarnar plenament: centres comercials (G nova, Venècia, Ciutat de Mallorca) i centres manufactureres (Florència, Siena, Luca, Perpinyà).

S'analitzarà l'economia, la societat, les estructures polítiques, el control sobre el territori, la projecció exterior, el llegat tecnològic, cultural i artístic de cadascun dels dos models. Es posar  de manifest que, mentre que les ciutats comercials van excel·lir en la tecnologia i el dret naval, les manufactureres van desenvolupar les arts mecàniques i les tècniques financeres.

Es mirarà també de copsar l'evolució coetània de les ciutats bizantines, algunes de les quals, com Constantinoble, van continuar sent grans centres manufacturers i emporis mercantils de primer ordre, on arribaven productes orientals, de l'Àsia central i del sud de Rússia. L'avenç territorial del turc a Anatòlia, l'Egeu i els Balcans, i l'establiment de poderoses colònies occidentals, de genovesos i de venecians, van acabar per asfixiar, tanmateix, l'economia de les ciutats bizantines des de mitjan segle XIII.

Les ciutats islàmiques van conservar, a la Mediterrània Oriental, la seva puixança econòmica i cultural. Van seguir sent, per als mercaders occidentals, els principals mercats d'abastament dels productes de luxe de l'Orient Llunyà (espècies, colorants tèxtils, teles fines de seda, perfums) i d'alguns productes de l'Orient Mitjà (cotó i lli). Alexandria, El Caire i Damasc aconseguiren preservar igualment el seu paper de centres culturals de primers ordre.

A la conca occidental de la Mediterrània, en canvi, els avenços territorials de les societats feudals cristianes i l'agressivitat mercantil dels italians, catalans i provençals van provocar un declivi irreversible, des de mitjan segle XII, de les grans ciutats musulmanes (Balansiya, Madina Mayurqa).

DIVENDRES 18 NOVEMBRE

9.00 - 11.00 h **5) LES CIUTATS A LA BAIXA EDAT MITJANA. II:
LES CIUTATS DEL CONEIXEMENT I DE LA FE**

Taula Rodona

COORDINADOR:

Jon Arrizabalaga (Consejo Superior de Investigaciones Científicas)

PARTICIPANTS:

Jacques Verger (Université Paris-Sorbonne), *La xarxa d'universitats i les rutes de la peregrinatio academica*

Michael McVaugh (University of North Carolina at Chapel Hill), *Les ciutats i el sorgiment del professionalisme a l'Europa medieval: el cas de la medicina*

Josef Meri (Centre for the Study of Muslim-Jewish Relations, Cambridge), *El peregrinatge com a experiència compartida entre musulmans i jueus al món islàmic medieval*

Jonathan Harris (Royal Holloway, University of London), *El paper dels emigrats grecs a la comunicació cultural entre Orient i Occident abans i després de la caiguda de Constantinoble*

Aquest mòdul es dedicarà a l'estudi de les ciutats mediterrànies com a escenaris que desenvoluparen un paper cada cop més privilegiat al llarg dels segles medievals en la producció i circulació de sabers i pràctiques culturals de caire tant profà com diví; tot en el marc de comunitats caracteritzades per la multiplicitat de cultures i de llengües, el domini de les tres grans religions monoteistes del tronc d'Abraham (judaisme, cristianisme i islam), i una economia mercantil i manufacturera. Es tractarà de les quatre grans qüestions següents:

- 1) Els orígens i el desenvolupament del moviment universitari a les ciutats mediterrànies i la integració d'aquestes ciutats en les dinàmiques més generals de mobilitat de mestres, estudiants i llibres a través d'Europa.
- 2) El sorgiment i la difusió del coneixement i les pràctiques professionals a través de la medicina, particularment del nou model de metge universitari sorgit a les ciutats de l'Europa Mediterrània i a les seves connexions i interaccions amb els pràctics sanitaris musulmans i jueus.
- 3) El rol dels santuaris i de les peregrinacions en el marc de les ciutats mediterrànies com a ocasió per a intercanvis culturals entre grups de diferents creences religioses.

4) El rol dels emigrants bizantins en la comunicació cultural entre les ciutats del mediterrani oriental i occidental, abans i després de la caiguda de Constantinoble.

El debat subseqüent s'esforçarà per a establir connexions i interaccions entre les diferents mostres de sabers i pràctiques culturals que han presentat els ponents, i per relacionar-les amb altres activitats (econòmiques, polítiques, socials, culturals) de les ciutats mediterrànies medievals.

11.00 - 11.20 h Pausa

DIVENDRES 18 NOVEMBRE

11.20 - 13.50 h **6) LES CIUTATS INDUSTRIALS I LA MODERNITAT**

MODERADOR:

Salvador Giner (Institut d'Estudis Catalans)

CONFERENCIANTS:

Lila Leontidou (Hellenic Open University), *Gramsci i la ciutat mediterrània: urbanisme, espontaneïtat, modernitat i societat civil*

Abderrahmane Rachik (Fondation du Roi Abdul Aziz), *Estructura urbana i pràctiques colonials*

PRIMERES FILES:

Paolo Perulli (Università del Piemonte Orientale)

Francesc Valls (Universitat de Barcelona)

António Dias Farinha (Academia das Ciências de Lisboa)

Oriol Nel·lo (Institut d'Estudis Catalans)

Aquest mòdul estudiarà el període històric que va des de la caiguda de Constantinoble fins al segle xx. Els temes de discussió seran:

1- La definició de la 'modernitat' continua sent un problema conceptual i teòric. Tanmateix, la creació de la banca (Barcelona: Taula de Canvi), de la comptabilitat moderna (Milà i Llombardia: *Libre de doble entrada*), el origen de l'anomenat 'industrialisme preindustrial' (Vall del Po: fargues del Pirineu), la transformació del capitalisme mercantilista piràtic en comerç pacífic i regulat (Consolat de Mar), l'aparició del temps artificial (Vicenza: rellotges a les places públiques) i la incorporació de la ciència a la tecnologia (Amalfi: rosa dels vents), i de la moneda transurbana ('tàlero', dòlar) ensems amb el creixement d'unes burgesies patrícies potents i autònomes davant els govern centrals (Consell de Cent, Signoria, Grecs Fanariots) i d'una teoria republicana 'burgesa' de la *politeia* (Macchiavelli, Guicciardini, Eiximenis, Ibn Khaldún) formen el conjunt d'elements que genera el món modern.

2- Tant la caiguda de Constantinoble amb la conquesta otomana com l'expansió europea vers l'Atlàntic, passen el centre de la mudança històrica cap a l'Oest. Al principi apareixen grans emporis meridionals (Lisboa, Sevilla). Aviat hi ha una translació vers

el Nord d'allò que podríem anomenar 'iniciativa històrica'. La Hansa rep una nova empenta, el Països Baixos creen un imperi ultramarí i les borses (Amsterdam, Londres) maduren amb els inicis d'un veritable nou capitalisme. El Calvinisme potencia el capitalisme auster (reinversió sistemàtica productiva) i un protoproletariat obedient i feiner. Les ciutats del Sud (amb la notable excepció de Venècia) perden influència davant les del front atlàntic. L'anàlisi dels efectes econòmics de la Contrareforma, i el pes de les ciutats sobre monarquies territorials potents podria examinar la decadència de les antigues repúbliques patrícies (Gènova, Florència, Ragusa, algunes incloses sota altres unitats: Barcelona hispànica, Salònica otomana).

3- La decadència de la Mediterrània europea (s. XVII) no impedi el desenvolupament d'un capitalisme d'enclavament (Milà, Barcelona, Salònica). La relació protestantisme (calvinista)/industrialització posterior no és gens clara. En tots aquests països es troben dualismes urbans significatius: ciutat administrativa i capital política *versus* ciutat burgesa industrial independent. Madrid/Barcelona; Roma/Milà; Lisboa/Oporto; Atenes/Salònica; Ankara/Istanbul; El Caire/Alexandria.

4- L'empobriment relatiu de la conca mediterrània des del segle XVII demana explicacions. Un reexamen de les 'prosperitats' urbanes meridionals –Alexandria, Alger, Nàpols, Venècia, Milà, Salònica– i la seva dinàmica i potent implicació a la modernitat, sovint dramàtica (Setmana Tràgica de Barcelona, violència política a Torí, Itàlia Giolittiana, Espanya de Maura i Canalejas, Grècia de Venizelos), mereix atenció transversal comparada en què no només hi entri la història econòmica sinó les ideologies nacionalistes dinamitzadores (Sèrbia, Catalunya, independentisme grec). Consideració de l'era revolucionària a l'Europa meridional: el contrast rural/urbà aguditzat.

5- La victòria de l'estat nacional damunt les ciutats 'autònomes' de la Mediterrània es consolida al s. XIX. Milà reté la Borsa nacional italiana; Barcelona s'alia amb el nacionalisme català, d'altres (Alexandria) mantenen un fort cosmopolitisme i apareixen nous centres (Tel Aviv, Jerusalem) que compliquen el mapa polític i religiós de la Mediterrània oriental. La persistència d'estructures d'interès antidemocràtic (N'Dragheta, Camorra) principalment a Itàlia, i altres dimensions 'perennes' de la Conca (codis d'honor davant ètica de l'individualisme competitiu) aliarà l'antropologia i l'etnologia. S'estudiarà si el 'factor bèl·lic' és més propi de l'Estat mentre que la tendència cívica i comercial de les ciutats a estendre els seus contactes arreu no és un 'factor de pau'.

6- Tots els països de la Mediterrània han tingut relacions difícils amb la democràcia. Caldria escatir en quina mesura la tensió ciutat/camp no té una relació causa-efecte amb règims autocràtics (Nord d'Àfrica) o feixistes/feixitisants que tots (Grècia, Portugal, Espanya, Itàlia, Croàcia) han patit abans de la consolidació de la democràcia liberal. Cal una síntesi de la via mediterrània vers la modernitat democràtica: transicions a la democràcia.

DIVENDRES 18 NOVEMBRE

15.30 - 17.30 h 7) CIUTATS I TERRITORIS. LA INTERMEDIACIÓ URBANA

Taula Rodona

COORDINADOR:

Josep M. Llop (Universitat de Lleida)

PARTICIPANTS:

Emilio d'Alessio, Ancona (Itàlia)

Beril Özalp, Esmirna (Turquia)

Dalila El Kerdany, El Mansoura (Egipte)

Firdaous Oussidhoum, Tanger (Marroc)

El mòdul farà un debat i una anàlisi de la relació entre els territoris i les ciutats més connectades en l'àmbit de la Mediterrània amb una perspectiva específica derivada de l'escala intermèdia d'urbanització, fruit de la gran magnitud i nombre majoritari d'aquest tipus de ciutat a la Mediterrània.

L'objectiu serà estudiar les ciutats de grandària mitjana, però sobretot de rol intermediari, que situades dins dels diversos territoris, especialment litorals o rurals, connecten amb les grans ciutats, les xarxes urbanes i la globalització.

Aquestes ciutats tenen un rol bàsic en el desenvolupament del procés d'urbanització. La relació de les ciutats amb els seus territoris és clau perquè aquelles no sempre cuiden les àrees de les quals són part essencial. Aquest és un aspecte que convidarà a la reflexió sobre els conceptes de descentralització dels estats i desenvolupament urbà, formulats sempre genèricament, amb una perspectiva més humana des de l'escala intermèdia.

El concepte de «ciutat intermèdia» és transversal; incorpora una nova dimensió a la tradicional fórmula de definir i classificar les ciutats per la grandària física o per la quantitat de població: la/es seva/es funcionalitat/s d'intermediació.

S'entén la intermediació com el fet de posicionar-se activament al mig de fluxos i espais diversos. Les ciutats actuals, a tot el món, no són espais tancats i aïllats dels territoris que conformen la seva centralitat. Les funcions bàsiques centrals són alhora de concentració i de distribució de fluxos, persones i béns. Són variables en funció dels

cicles temporals (*cronos*), de la transformació i distribució del productes lligats al microclima i a les condicions geogràfiques de territoris concrets, de l'organització d'activitats i festivitats socials, dels processos culturals lligats a la història de cada lloc (*locus*) i dels ritmes marcats per la naturalesa local (*cairos*), entre d'altres. En definitiva, es tracta de funcions de cruïlla, més que solament de nus o de centres d'intermediació o de relació entre els fluxos globals i els fluxos territorials, amb una base geogràfica, històrica i cultural concreta. S'estudiarà la transversalitat entre allò local, urbà i/o territorial, amb allò global que configura les ciutats intermèdies com a nuclis territorials, dins de regions i/o sistemes urbans, hinterlands, xarxes de poblacions, territoris urbans o moltes altres formes de relació. També la dimensió dual de centre de serveis per als residents de la ciutat i per als seus usuaris; i la funció de lloc de connexió amb els fluxos de la informació i dels béns més globals. Aquestes funcions aporten a la ciutat de grandària mitjana una funcionalitat d'intermèdia que la transforma en una nova entitat, conscient de formar part d'una gran xarxa urbana territorial.

17.30 - 17.50 h Pausa

DIVENDRES 18 NOVEMBRE

17.50 - 19.20 h **8) LES XARXES DE CIUTATS. L'ESPAI EUROMEDITERRANI**

Taula Rodona

COORDINADOR:

Andreu Bassols (Institut Europeu de la Mediterrània)

PARTICIPANTS:

Joan Parpal, Medcities (Barcelona)

Brigitte Colin, Unesco (París)

Michel Barmaki, Unió Mediterrània d'Arquitectes (Líban)

Samir Gharib, National Organisation for Urban Harmony (Egipte)

Es farà visible l'existència de diverses xarxes, específicament de les ciutats i/o dels professionals de les ciutats, que construeixen alternatives i gestionen processos i projectes, més enllà dels nivells nacionals i regionals de govern. La situació de mundialització de l'economia i dels fluxos requereix que entrin en joc fórmules de xarxa en molts nivells, des de la cooperació fins a la gestió integrada dels processos esmentats en el mòdul anterior. Hom procurarà fer visibles xarxes com AICE, MED CITIES, C.G.L.U., CIMES, i d'ens com Arc Llatí, així com altres xarxes de ciutats (Africities i altres en àmbits del sud del mediterrani).

Es tractarà de l'equilibri entre l'administració regional o estatal i les formes de govern i administració local, de la qüestió bàsica de la descentralització i del desenvolupament local i la seva vinculació a la consideració dels territoris com a patrimonis culturals i alhora factors de desenvolupament. El turisme, els productes locals i regionals, des de les fórmules del nord com *slow cities* a Itàlia a formes més tradicionals al sud de la Mediterrània o el problema de construir i gestionar xarxes a llarg termini també seran objecte d'estudi.

La idea bàsica és concentrar diverses xarxes de ciutats a nivell dels tècnics que les gestionen més que dels polítics que les presideixen. Serà una taula rodona de debat, moderada per algú de nivell institucional del mateix IEMeD, que farà visibles els treballs en xarxa, els seus resultats i les seves deficiències.

DIVENDRES 18 NOVEMBRE

19.30 - 20.15 h **9) SESSIÓ DE CLOENDA**

Senén Florensa, secretari d'Afers Exteriors de la Generalitat de Catalunya

Salvador Giner, president de l'IEC

Andreu Bassols, director General de l'IMed

PERFIL DELS PARTICIPANTS

Jon Arrizabalaga

Professor d'investigació del CSIC, adscrit a la línia de recerca «Pràctiques culturals, sabers i patrimoni en espais urbans: música, ciència, medicina» de la Institució Milà i Fontanals del CSIC a Barcelona. Les seves investigacions se centren en la medicina, la salut i la malaltia a l'Europa dels segles XIV a XVII, i en la biomedicina i els moviments socials dins el món contemporani. És autor del llibre *Lluís Alcanyís. Regiment preservatiu e curatiu de la pestilència. Edició crítica i estudi*, coautor (amb John Henderson i Roger French) de *The Great Pox: The French Disease in Renaissance Europe*, i coeditor dels volums *Health and medicine in Hapsburg Spain: agents, practices, representations* (amb Teresa Huguet-Termes i Harold Cook) i *Centres of medical excellence? Medical travel and education in Europe, 1500-1789* (amb Ole Peter Grell i Andrew Cunningham).

Michel Balard

Estudià història i es doctorà amb una tesi d'estat a la Universitat de París I (Sorbona). Ha estat membre de l'Escola Francesa de Roma, professor a les universitats de Reims i de Marne la Vallée i membre del Comitè Nacional del Centre Nacional per a la Recerca Científica de França. Ha rebut diverses distincions, entre les quals la de Cavaller a l'Orde de la Legió d'Honor, la d'Oficial de l'Orde de les Arts i les Lletres i la de Cavaller de les Palmes Acadèmiques. Ha presidit diverses societats i associacions històriques.

Michel Barmaki

Màster en arquitectura i urbanisme per l'Escola de Belles Arts de la Universitat Libanesa de Beirut, on és professor. Membre de l'Orde d'Enginyers i Arquitectes de Beirut, fundador i director de Bar-kaSarl. Antic president dels arquitectes de Beirut i de la secció libanesa de la Unió Internacional d'Arquitectes, ha fet conferències arreu del món. És vicepresident de la Unió Mediterrània d'Arquitectes.

Andreu Bassols

Llicenciat en dret per la Universitat de Barcelona, és director general de l'IMed. Ha estat director adjunt de la Unitat Euromed i d'Afers Regionals de la Direcció General de Relacions Exteriors de la Comissió Europea i representant de la Comissió Europea a la Unió per la Mediterrània (UpM). També ha estat primer conseller de la delegació de la Comissió Europea a Tunísia (1997-2001). Entre les seves publicacions, cal destacar «Integració econòmica euromediterrània», publicat a l'annuari *IEMedde la Mediterrània. Med.2010* (IEMed, 2010) i «Euromediterráneo 2018», publicat a *Quaderns de la Mediterrània*, núm. 11 (IEMed, 2009).

Brigitte Colin

Arquitecta, membre de l'Orde Nacional d'Arquitectes de França i la Unió Internacional d'Arquitectes, ha treballat a la Divisió de Patrimoni Cultural de la UNESCO, en la direcció de museus, jaciments arqueològics al nord d'Àfrica i la preservació de ciutats islàmiques històriques. Experta d'UNESCO i UN-HABITAT sobre ciutats històriques i integració social urbana. És la responsable dels projectes *Ciutats i arquitectura* i *Inclusió socials en àmbits urbans* de la Divisió de Ciències Socials, Recerca i Política. Ha iniciat diverses càtedres UNESCO, com la de Paisatge i Disseny Ambiental, a Montreal; Polítiques Urbanes i Ciutadania, a Lió, i Inclusió Social i Espacial d'Immigrants Internacionals, a Venècia.

Emilio d'Alessio

Arquitecte, planificador urbà i consultor de desenvolupament sostenible. És membre de l'Institut Italià d'Urbanística i antic president de l'Associació Agenda Italiana 21. Ha estat tinent d'alcalde de la ciutat d'Ancona entre el 1997 i el 2009.

Dalila El Kerdany

Arquitecta i professora d'arquitectura a la Facultat d'Enginyeria de la Universitat del Caire, en la qual es doctorà. Directora del Center of Architectural and Engineering Design Support, un institut professional i de recerca fundat a la mateixa universitat el 1994 per a proveir serveis a la comunitat. Del 1989 al 1992 estudià a la Universitat de Califòrnia a Berkeley. Guanyadora del Premi Aga Khan d'Arquitectura 2001. Directora del Comitè de Conservació del Patrimoni del Govern de Port Said i membre activa del Comitè d'Història de l'Organització Nacional Egípcia per l'Harmonia Urbana. També és membre del Consell Superior de Cultura d'Egipte. Els seus àmbits de treball i recerca són la conservació, el patrimoni i el disseny. Ha rebut nombrosos premis d'arquitectura. És investigadora principal del projecte *Archeurob*, del Govern italià, i també d'altres projectes de la Unió Europea.

Mohamed H. Fantar

Especialista en llengües semítiques i de les civilitzacions del Pròxim Orient (Fenícia i Cartago). Antic director general de l'Institut Nacional d'Arqueologia i d'Art de Tunísia (1982-1987), és director d'investigació de l'Institut Nacional del Patrimoni i del Centre d'Estudis de la Civilització Fenícia i Púnica i d'Antiguitats Líbies. Fundador de la revista *Reppal*, ha ensenyat història antiga, arqueologia i història de les religions a les universitats de Tunis i la Zitouna. Ha estat nomenat doctor *honoris causa* per les universitats de Bolonya i Sàsser. És membre de l'Associació Internacional d'Estudis de les Civilitzacions Mediterrànies i president de l'Associació Tunisenca d'Història i Arqueologia. Ha rebut el Premi Toutain Blanchet per l'obra *Kerkouane. Cité punique du Cap Bon*. Membre corresponent de l'Institut Italià per l'Àfrica i l'Orient. Ha rebut l'Orde Nacional al Mèrit francès en l'àmbit de l'educació i les ciències de l'any 2008.

Gaspar Feliu

Doctor en filosofia i lletres per la Universitat de Barcelona. Professor d'història econòmica a la Facultat de Ciències Econòmiques de la Universitat de Barcelona des del 1969, n'ha estat catedràtic des del 1995. La seva activitat de recerca se centra en la història econòmica preindustrial. Ha estudiat aspectes relatius al comerç, la moneda i la banca, preus i salaris i impostos, amb referència a l'edat mitjana i l'edat moderna. Llatinista i paleògraf, ha treballat a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a l'Arxiu de Protocols de Barcelona i a l'Arxiu Vaticà. Ha estat president de la Societat Catalana d'Estudis Històrics (1991-2007).

Senén Florensa

Diplomàtic i ambaixador, és president de la Comissió Delegada de l'Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed) des de 2005. Ha estat ambaixador d'Espanya a Tunísia (2000-2004), cònsol general a Berlín (1992-1996), primer secretari de l'Ambaixada d'Espanya davant la Unesco (1986), director general de l'Instituto de Cooperación con el Mundo Árabe, Mediterráneo y Países en Desarrollo del Ministeri d'Afers Exteriors i de Cooperació (1996-2000). També ha estat secretari general dels departaments de Comerç, Consum i Turisme (1986-1989) i de Política Territorial i Obres Públiques (1989-1992) de la Generalitat de Catalunya, i vocal assessor en el Gabinet del President del Govern espanyol (1979-1982).

Stefano Gasparri

Estudià història medieval a la Universitat de Roma «La Sapienza», on fou investigador fins al 1988. Des d'aleshores, està vinculat a la Universitat Ca'Foscari de Venècia, on és professor d'història medieval. Ha investigat les societats de l'antiguitat tardana i l'alta edat mitjana (segles IV-X), sobretot a la Llombardia i la Itàlia carolíngia, amb especial esment a l'estudi de les institucions i les elits. Ha analitzat el problema de la Cort a les ciutats italianes durant els segles centrals i finals de l'edat mitjana. Darrerament, s'ha centrat en temes d'etnicitat i les seves conseqüències per a la història d'Itàlia i la formació de la identitat nacional italiana. Alguns dels seus últims articles són *Mouvements de peuples, ethnogenèse et transformation du monde ancien* i *Anno 713. La leggenda di Paulicio e le origini d Venezia*.

Samir Gharib

Director de l'Organització Nacional Egípcia per l'Harmonia Humana. Ha estudiat comunicació a la Universitat del Caire, a París i a Budapest. Articulista del diari *El-Akhbar*, amb una columna setmanal titulada «Visió de futur». Periodista de l'*Arabic Weekly Magazine*, que es publica a París. Ha assessorat diverses autoritats polítiques egípcies i ha dirigit diverses institucions culturals (Cultural Development Fund i National Library and Archives Office, entre d'altres). És autor de *The Surrealism in Egypt* i *The Book of Art*.

Salvador Giner

Doctor en sociologia per la Universitat de Chicago (EUA) i catedràtic de Sociologia a la Universitat de Barcelona, on fou director del Departament d'aquesta disciplina del 1987 al 1991. Ha estat professor a diverses universitats europees i americanes, i catedràtic i director del Departament d'Antropologia i Sociologia a la Universitat de Brunel West London. Fou professor de ciències socials a la Universitat Catalana d'Estiu (1969-1976) i director de l'Institut d'Estudis Socials Avançats del CSIC (1989-1997). És cofundador de l'Associació Catalana de Sociologia, la qual ha presidit; president de la Federació d'Associacions de Sociologia de l'Estat espanyol i membre del Comitè Executiu de l'Associació Internacional de Sociologia i de la I Conferència Europea de Ciències Socials. Director de la *Revista Internacional de Sociologia*. Ha rebut la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1995) i ha estat guardonat amb el Premi Nacional de Sociologia i Ciència Política del Centre d'Investigacions Sociològiques (2006). És president de l'Institut d'Estudis Catalans.

Josep Giralt i Balagueró

Llicenciat en geografia i història, i màster en Museologia i Gestió del Patrimoni per la Universitat de Barcelona. Entre 1981 i 2002 la seva activitat professional ha estat vinculada al món de la museologia i l'arqueologia islàmica a Catalunya. Director del Museu Comarcal de la Noguera (Balaguer) i responsable de les excavacions arqueològiques a Balaguer, ciutat d'origen andalusí i un dels referents de l'arqueologia islàmica a la península Ibèrica. Ha estat comissari i director de grans exposicions, com ara «Arqueologia islàmica a la Marca Superior d'Àndalus» (1988), «L'Islam i Catalunya» (1998), «Tunísia, terra de cultures» (2003), «Mediterraneum» (2004), «Un mar de lleis. De Jaume I a Lepant» (2008) i «Viatge a l'Orient bíblic» (2011). Des de l'abril de 2002 és el director de l'Àrea d'Activitats Culturals de l'Institut Europeu de la Mediterrània. Membre del consell executiu d'ICOM-Espanya.

Michel Gras

Director de recerca emèrit del Centre Nacional de Recerca Científica de París. Historiador i arqueòleg, ha estat agregat d'història, membre i director dels estudis de l'Escola Francesa de Roma (1973-1985), vicerector del Consell Nacional de la Recerca Arqueològica del Ministeri de Cultura (París) i director de l'Escola Francesa de Roma (2003-2011). D'entre les seves obres, en destaquen *Trafics tyrrhéniens archaïques*, *La Méditerranée archaïque*, *L'univers phénicien* i *Mégara Hyblaea V. La ville archaïque*, aquesta darrera en col·laboració.

Roberto Greci

Professor d'història medieval a la Universitat de Parma, de la qual és degà de la Facultat de Filosofia i Lletres. Membre del Comitè director de la Sismed (Societat italiana d'historiadors medievalistes), ha dirigit la sèrie d'estudis «Itinerari medievali». El seus objectes d'estudi són les corporacions, les universitats i les ciutats a la Itàlia de la Baixa Edat Mitjana, així com l'aplicació de les noves tecnologies a l'estudi de la història medieval. Algunes de les seves publicacions, articles o monografies, són *Le corporazioni dell'Italia settentrionale*, *Nuovi orizzonti di scambio e nuove attività produttive* i *Medioevo in rettra ricerca e didattica*.

Josep Guitart

Catedràtic d'Arqueologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Ha estat director del Museu de Badalona (1975-1980), sotsdirector general de Museus, Arts Plàstiques i Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya (1980-1984) i membre de la Junta de Museus de Catalunya. També ha exercit el càrrec de director general d'Universitats del Govern de Catalunya (1990-1993). Del 2002 al 2006 ha estat director de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica. En el camp de la recerca ha treballat sobre diversos aspectes de l'arqueologia d'època romana, entre els quals cal esmentar les excavacions i els estudis sobre algunes ciutats romanes: a Catalunya sobretot les de *Baetulo* (Badalona) i *Iesso* (Guissona), i a l'interior de la península Ibèrica, la de *Clunia* (Peñalba de Castro, Burgos). També ha desenvolupat diverses recerques en el camp de la topografia arqueològica i de l'estudi del territori i el poblament antic, com l'edició del full K/J-31 de la *Tabula Imperii Romani* corresponent a Catalunya i les Balears.

Jonathan Harris

Professor d'història de Bizanci al Royal Holloway de la Universitat de Londres, on es doctorà amb una tesi sobre els immigrants i els refugiats grecs a l'Europa occidental al segle xv. *The End of Byzantium, Constantinople: Capital of Byzantium, Palgrave Advances: Byzantine History, Byzantium and the Crusades* i *Greek Émigrés in the West, 1400-1520* són algunes de les seves últimes obres.

Simon Keay

Catedràtic d'Arqueologia a la Universitat de Southampton i sotsdirector de l'Acadèmia Britànica de Roma. Ha treballat l'arqueologia catalana i ha estat un dels renovadors dels estudis arqueològics a Catalunya. Ha estudiat la Bètica romana. Encapçala un projecte de recerca a Itàlia en la zona interior i marítima del Laci. Dóna el seu nom a la tipologia de les àmfores orientals tardanes.

Janusz K. Koslowski

Professor de la Universitat dels Jagellons de Cracòvia, membre i director de l'Acadèmia Polonesa d'Arts i Ciències, president de la Unió Acadèmica Internacional i president de la Comissió VIII (Paleolític superior) de la Unió Internacional de Ciències Prehistòriques i Protohistòriques. Les seves àrees d'interès científic són els períodes de transició a la prehistòria (del Paleolític mitjà al superior), l'expansió de població de l'Orient Mitjà cap a Europa, el pas d'una economia farratgera a una de grangeria i l'origen de la producció d'aliments a Europa i la seva adaptació a contextos illencs (a l'Egeu i al Carib). Ha dut a terme excavacions arqueològiques a Polònia, Eslovàquia, Hongria, Bulgària, Grècia, Turquia, Egipte i al Marroc. És coeditor de la revista *Eurasian Prehistory* (editada per les universitats dels Jagellons i Harvard) i coordinador del projecte *Corpus Antiquitatum Americanensium* de la Unió Acadèmica Internacional. Ha estat nomenat doctor *honoris causa* per la Universitat de Bordeus.

Lila Leontidou

Arquitecta, urbanista i geògrafa, és professora de geografia i cultura europea a la Universitat Oberta de Grècia. Degana de la Facultat d'Humanitats d'aquesta universitat i directora de la Unitat de Recerca sobre Geografia Euromediterrània. Estudià arquitectura a la Universitat d'Atenes, i geografia i governança a l'Escola d'Economia i Ciències Polítiques de Londres. Membre del Comitè Internacional del projecte *COST*, coordinat per la Universitat de Manchester. Ha dirigit diversos projectes internacionals competitiu i ha coordinat xarxes europees de recerca. Els seus àmbits d'interès són les cultures europees i mediterrànies, les ciutats, la planificació urbana, l'expansió, els moviments socials urbans i la integració europea. Ha publicat diverses obres en grec, anglès i francès, entre les quals destaquen *City in Transition*, *Geographically Illiterate Land* i *Urban Sprawl in Europe*, i també diversos articles en revistes científiques internacionals.

Josep M. Llop

Arquitecte urbanista. Sempre ha desenvolupat les seves feines professionals en l'àmbit de l'urbanisme local: director d'Urbanisme de l'Ajuntament de Lleida (1979-1988) i director d'Urbanisme i Medi Ambient del mateix ajuntament (1991-2003). També fou director i coordinador d'Urbanisme de l'Ajuntament de Barcelona (1989-1991) durant els tres anys previs als Jocs Olímpics del 1992. Fou president de l'Agrupació d'Arquitectes Urbanistes de Catalunya (1989-2001). El 1985 se li concedí el Premi Nacional d'Urbanisme pel Pla Especial del Canyeret a Lleida. El 1999 obtingué, com a director del Pla General de Lleida, el primer Premi d'Urbanisme de Catalunya, atorgat per la Generalitat de Catalunya i la Societat Catalana d'Ordenació del Territori. Ha coordinat i dirigit projectes internacionals relacionats amb ciutats intermèdies i la urbanització mundial del Programa URB-AL. Actualment és professor de la Universitat de Lleida i professor del Màster DUT-Gestió i Transformació de Ciutats en Desenvolupament de la UPC. També és director del programa de treball «UIA-CIMES» de la Unió Internacional d'Arquitectes i de la Càtedra UNESCO-CIMES (Universitat de Lleida) sobre les ciutats intermèdies, la urbanització i el desenvolupament.

Manuela Marín

Especialista en estudis àrabs i islàmics, ha exercit la seva activitat professional a l'Institut Hispanoàrab de Bagdad, a l'Institut de Cooperació amb el Món Àrab (tots dos del Ministeri d'Afers Exteriors), a la Universitat Complutense de Madrid, a la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona i al Consell Superior d'Investigacions Científiques, on ha estat professora de recerca. És autora de diverses publicacions en revistes espanyoles i estrangeres, centrades sobretot en la història social del món islàmic i, especialment, la de l'al-Andalus. De les seves publicacions recents destaca *Vidas de mujeres andalusíes* i, com a editora, *Al-Andalus/España. Historiografías en contraste. Siglos XVII-XXI*.

Michael McVaugh

Doctor en història per la Universitat de Princeton, és professor a la Universitat de Carolina del Nord, a Chapel Hill. Ha coeditat diversos projectes editorials, com «Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia» i «Texts and Contexts: Studies in Ancient and Medieval Science in Honor of John E. Murdoch's Seventieth Birthday». Ha rebut la Medalla Sarton de la Societat d'Història de la Ciència (2010). És membre efectiu de l'Acadèmia Internacional d'Història de les Ciències i ha estat diversos cops vinculat a l'Associació Nord-americana d'Història de la Medicina. Algunes de les seves publicacions són *The Rational Surgery of the Middle Ages*, *Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia, V.1: De intentione medicorum* i *On Hemorrhoids* (amb Gerrit Bos).

Josef Meri

Director acadèmic del Centre per a les Relacions Judeomusulmanes de la Universitat de Cambridge. Historiador de les religions, és especialista en la història islàmica medieval, l'estudi acadèmic de les relacions entre jueus i musulmans i l'anàlisi comparativa del ritual islàmic i jueu. Llicenciat en estudis de Pròxim Orient i de l'Orient Mitjà a la Universitat de Califòrnia a Berkeley, màster en història per la Universitat de l'Estat de Nova York a Binghamton i doctor en estudis islàmics per la Universitat d'Oxford. De les seves publicacions, en destaquen *The Cult of Saints Among Muslims and Jews in Medieval Syria, A Lonely Wayfarer's Guide to Pilgrimage: 'Ali ibn Abi Bakral-Harawi's Kitab al-Isharatila Ma'rifat al-Ziyarat* (ed.), *Medieval Islamic Civilization* i *Bayan al-Farqbayn al-Sadrwal-Qalbwal-Fu'adwal-Lubb* (ed.).

Firdaous Oussidhoum

Després d'estudiar a Grenoble i a Barcelona i d'haver treballat al gabinet de César Portela, obrí el seu gabinet d'Arquitectura i Formes Urbanes el 2001, que compagina amb un doctorat de filosofia de l'arquitectura a la Universitat de Lió. El seu treball com a arquitecta i consultora té per objectiu guardar l'essència i la identitat de l'espai per mitjà d'un procés de tematització gràcies a un treball de camp i una recerca constants que busquen la millora de les condicions de vida de l'home. Filla d'aquesta visió és la Fundació Inicia per al desenvolupament dels recursos i la competència, de la qual és membre fundadora. Per a ella l'arquitectura és una eina de transmissió, de diàleg i de comunicació per a donar sentit a l'espai. Conferenciant a escala internacional, és membre de l'agrupació FEELL ARCHITECTURE, la prioritat de la qual és posar l'ésser humà al centre de la qüestió arquitectònica.

Beril Özalp

Estudià arquitectura i planificació urbana a la Universitat Tècnica de l'Orient Mitjà. Ha treballat per al sector privat i per a l'Ajuntament d'Esmirna. Dirigeix el Departament de Planificació i Projectes de la municipalitat de Buca (Turquia). Té experiència internacional en consultoria i cursos de formació en l'àmbit de l'urbanisme. Com a experta en planificació urbana, ha implantat diversos plans urbanístics a ciutats turques i ha assistit a congressos internacionals.

Joan Parpal

És secretari general de la Xarxa de Ciutats Mediterrànies (www.medcities.org), que actua en la cooperació entre ciutats per al desenvolupament sostenible urbà des de 1991. També és delegat de Projectes de Desenvolupament Urbà de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. Ha dirigit o coordinat nombrosos projectes de cooperació en els àmbits de plans estratègics de desenvolupament sostenible, de diagnòstics i estratègies mediambientals, gestió integrada de zones costaneres, residus, aigua, qualitat de l'aire, mobilitat, prevenció d'inundacions, rehabilitació de barris marginals, etc. Participa en nombroses iniciatives relatives al desenvolupament urbà mediterrani, com ara el Grup d'Experts en Desenvolupament Urbà de la Unió per la Mediterrània, ARLEM, Centre d'Integració Mediterrània de Marsella, Pla d'Acció per a la Mediterrània de les Nacions Unides, Comissió Mediterrània de Desenvolupament Sostenible, Horitzó 2020, CGLU-Med, Campanya Europea de Ciutats Sostenibles, etc. Va ser director de Serveis Mediambientals de l'Àrea Metropolitana de Barcelona entre 1979 i 1993.

Abderrahmane Rachik

Llicenciat en sociologia per la Universitat de Lió II i doctor d'estat en planificació urbana per la Universitat Hassan II de Casablanca (el Marroc). És supervisor del tractament documental al centre de documentació de la Fundació del Rei Abdul Aziz per als estudis islàmics i les ciències humanes i professor de sociologia urbana a la Universitat Hassan II a Mohammadia. Algunes de les seves últimes obres són *Casablanca, l'urbanisme de l'urgence; Villes et pouvoirs au Maroc*, i *Bilan d'études et de recherche sur baines sur le Maroc (1980-2004)*.

Antoni Riera

Doctor en història per la Universitat de Barcelona, on n'és catedràtic. Ha dirigit el Departament d'Història Medieval d'aquesta universitat. La seva activitat investigadora s'ha centrat en l'economia i la societat dels Països Catalans (*La Corona de Aragón y el Reino de Mallorca en el siglo XIV*), la resposta de la societat catalana a les calamitats naturals (*Els terratrèmols de 1373 al Pirineu. Efectes a Espanya i França*) i la història social i cultural de l'alimentació (*Société féodale et alimentation*). Amb el professor Jesús Contreras, ha creat el Centre d'Estudis Alimentaris a la Facultat de Geografia i Història de la UB. Membre de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, està vinculat a l'Institut de Geografia, Etnologia i Història del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC). És director de la revista *Acta Mediaevalia*.

Joan Sanmartí

Doctor en geografia i història per la Universitat de Barcelona. Ha estat professor d'arqueologia de la mateixa universitat des del 1981, i actualment n'és catedràtic. Ha dirigit diversos projectes i equips de recerca. Ha estudiat la protohistòria i la història antiga de Catalunya i d'altres indrets de l'àmbit mediterrani. La seva activitat de recerca s'ha traduït en un gran nombre de publicacions, d'entre les quals destaquen les síntesis publicades en els darrers anys, que resumeixen la visió sobre la trajectòria de les societats protohistòriques, i el llibre *Els ibers del nord*, publicat en col·laboració amb Joan Santacana.

Paolo Sommella

Professor de tipografia de la Universitat de Roma «La Sapienza». Ha dut a terme excavacions arqueològiques a Roma, Practica di Mare, Sibari, Atri i altres centres italians. President de la comissió internacional del projecte *Tabula Imperii Romani*, patrocinat per la Unió Acadèmica Internacional. El seu interès gira a l'entorn dels aspectes operatius de la recerca arqueològica tant en l'àmbit de la planificació urbana com en el de la museografia. També treballa sobre l'aplicació de la informàtica a la tipografia antiga i per a la restitució de cartografies temàtiques. De les seves obres, en destaca *Antichi campi di battaglia in Italia, Sibari, La pianta di Lucca romana*. És soci de l'Accademia Nazionale dei Lincei, així com de diverses institucions culturals.

Jacques Verger

Estudià a l'Escola Normal Superior de la Sorbona. Fou alumne de Michel Mollat, Jacques le Goff i Philippe Contamine. Ha estat membre de l'Escola Francesa de Roma i ha ensenyat a les universitats de Tunis, Nancy II, Paris XIII i Paris IV (Sorbona), i també a l'Escola Normal Superior i a l'Escola Pràctica d'Alts Estudis. Des del 2010 és professor emèrit d'història medieval a la Universitat de Paris IV-Sorbona. Especialista en història de la cultura i l'educació a l'edat mitjana, ha publicat, entre d'altres, *Les universités françaises au Moyen Âge, Les gens de savoir dans l'Europe de la fin du Moyen Âge, Enseignement, culture et société en Occident aux XII et XIII siècles* i *Des naissir les épaules de géants. Maîtres et étudiants au Moyen Âge*.

LLISTA DE PARTICIPANTS

- Arrizabalaga, Jon.** Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Barcelona
- Balard, Michel.** Société Historique et Archéologique de Sucy-en-Brie, Île de France
- Balty, Jean Charles.** Académies des Inscriptions et Belles-Lettres, Paris
- Banks, Philip.** Barcelona
- Barmaki, Michel.** Mediterranean Union of Architects, Beirut
- Bassols, Andreu.** Director general, Institut Europeu de la Mediterrània, Barcelona
- Colin, Brigitte.** UNESCO, Paris
- d'Alessio, Emilio.** Institut Italià d'Urbanisme, Ancona
- Dias Farinha, António.** Academia das Ciências de Lisboa, Lisboa
- El Kerdany, Dalila.** Facultat d'Enginyeria de la Universitat del Caire, El Caire
- Fantar, Mohamed Hassine.** Tunis
- Feliu, Gaspar.** Universitat de Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona
- Ferrer, M. Teresa.** Institut d'Estudis Catalans, Barcelona
- Florensa, Senén.** Secretari general d'Afers Exteriors de la Generalitat de Catalunya, Barcelona
- Garcia, Dominique.** Université d'Aix-Marseille I, Aix-en Provence
- Garfinkel, Yosef.** Hebrew University of Jerusalem, Jerusalem
- Gasparri, Stefano.** Università Ca'Foscari, Venècia
- Gharib, Samir.** National Organisation for Urban Harmony, El Caire
- Giner, Salvador.** Institut d'Estudis Catalans, Barcelona
- Giralt i Balagueró, Josep.** Institut Europeu de la Mediterrània, Barcelona
- Gras, Michel.** École Française de Rome, Roma
- Greci, Roberto.** Università di Parma, Parma
- Guidi, Alessandro.** Università di Roma Tre, Roma
- Guitart, Josep.** Universitat Autònoma de Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona
- Gurt, Josep M.** Universitat de Barcelona, Barcelona
- Harris, Jonathan.** Royal Holloway, University of London, Londres
- Kaczanowska, Malgorzata.** Académie Polonaise des Sciences et des Lettres, Cracòvia
- Keay, Simon.** Southampton University, Southampton
- Kośłowski, Janusz.** President de l'Union Académique Internationale, Brussel·les
- Leontidou, Lila.** Hellenic Open University, Patra
- Llop, Josep M.** Universitat de Lleida, Lleida
- Major, Balázs.** Pázmány Péter Catholic University, Budapest
- Marcos, Ernest-Emili.** Universitat de Barcelona, Barcelona
- Marín, Manuela.** Madrid
- McVaugh, Michael.** University of North Carolina at Chapel Hill, Chapel Hill
- Meri, Josef.** Centre for the Study of Muslim-Jewish Relations, Cambridge
- Nel·lo, Oriol.** Institut d'Estudis Catalans, Barcelona
- Oussidhoum, Firdaous.** Fondation Inicia, Tanger

- Özalp, Beril.** Departament de Planificació i Projectes de la municipalitat de Buca, Buca
- Parpal, Joan.** Medcities, Barcelona
- Pérez, Inmaculada.** Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid
- Perulli, Paolo.** Università del Piemonte Orientale, Alessandria
- Pülz, Andreas.** Austrian Academy of Sciences, Viena
- Rachik, Abderrahmane.** Fondation du Roi Abdul Aziz, Casablanca
- Radović, Goran.** Montenegrin Academy of Sciences and Arts, Podgorica
- Riera, Antoni.** Universitat de Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona
- Ripoll, Gisela.** Universitat de Barcelona, Barcelona
- Rodà, Isabel.** Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Tarragona
- Ruiz de Arbulo, Joaquín.** Universitat Rovira i Virgili, Tarragona
- Sabaté, Flocel.** Delegat de l'European Science Fondation per a aquest seminari, Universitat de Lleida, Lleida
- Sanmartí, Joan.** Universitat de Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona
- Sato, Soichi.** The Japan Academy, Tokyo
- Sommella, Paolo.** Università degli Studi di Roma La Sapienza, Roma
- Svensson, Birgitta.** Royal Swedish Academy of Letters, History and Antiquities, Estocolm
- Torres, Mariano.** Universidad Complutense de Madrid, Madrid
- Valls, Francesc.** Universitat de Barcelona, Barcelona
- Vandermotten, Christian.** Académie Royale de Belgique, Brussel·les
- Verger, Jacques.** Université Paris-Sorbonne, Paris